

Vývoj struktury farností v německy mluvících zemích (1965–2025)

Historické pozadí po II. vatikánském koncilu (1965)

Druhý vatikánský koncil (1962–1965) přinesl v katolické církvi obnovu důrazu na společenství církve, zapojení laiků a pastorační přizpůsobenou moderní době. V následujících desetiletích se však v německy mluvících zemích (Německo a Rakousko) prohloubily trendy sekularizace a postupně se zhoršovala demografická i personální situace církve. Od 70. let dochází k poklesu pravidelné účasti na bohoslužbách a úbytku členů církve. Současně dramaticky klesá počet nových kněžských povolání a stárne generace stávajících kněží. Mnohé (původně často malé a živé) farnosti se ocitají s minimem aktivních věřících a bez sídelního duchovního správce. Církev proto od 80. let stále více řeší, jak **restrukturalizovat farnosti**, aby mohla plnit své poslání i za těchto změněných podmínek.

Důvody a potřeba restrukturalizace

Nedostatek kněží a pastoračních pracovníků: Hlavním spouštěčem reorganizace je akutní **nedostatek kněží**, který se projevil zejména od 90. let. Mnoho diecézí konstatuje, že dosavadní model „jeden farář na jednu farnost“ již není udržitelný ¹. Snižuje se také počet řeholníků a laických pastoračních asistentů. Mnohé farnosti nemají stálého kněze a diecéze musejí jednoho duchovního pověřovat správou více farností najednou. Například v rakouské Vídni se již v roce 2014 počítalo s tím, že „**v blízké budoucnosti budou jednotliví kněží muset spravovat více farností**“ a vzniknou větší **pfarrverbände** (svazky farností) ² ³. Podobná situace je i v Německu, kde řada biskupství musela sloučit nebo uzavřít desítky farností kvůli nedostatku duchovních.

Pokles počtu věřících a změna religiozity: Od 60. let dochází k **značnému poklesu praktikujících katolíků** i formálního členství v církvi. Zejména po roce 1990 opouštějí církve každoročně desetitisíce lidí a v některých oblastech (východní Německo, města) zůstává jen nepatrný zlomek obyvatel katolického vyznání. „**Ubylo věřících, ubylo dobrovolníků, ubylo pastoračních spolupracovníků, ubylo peněz. Dosavadní farní systém už to neunes,**“ konstatoval generální vikář Christoph Neubrand z arcidiecéze Freiburg ⁴. Tradiční model farnosti jako živého lokálního společenství „s kostelní věží za rohem“ se na mnoha místech rozpadl ⁵ ⁶. Farnosti se vylidňují a některé kostely zůstávají na bohoslužby téměř prázdné ². To vyvolává otázku, jak zajistit pastorační situaci, kdy v řadě obcí již chybí životaschopné jádro věřících.

Sociální a kulturní změny: Moderní mobilní společnost už není tak vázána na místní farnost. Mladší generace často nevytvářejí v prostředí pravidelné náboženské praxe. Úbytek dobrovolníků znamená, že ubývá lidí ochotných pečovat o farní aktivity, charity či opravy kostelů. Církev navíc čelí i poklesu důvěry kvůli různým skandálům, což umocňuje odliv členů. **Religionsociolog Michel N. Ebertz** upozorňuje, že primárním důvodem slučování farností je sice kněžský nedostatek, ale že **jde o zachování určitého organizačního modelu spíše než o skutečné potřeby věřících** ¹. Upozorňuje tím, že církevní vedení se snaží udržet strukturu s farářem v čele farnosti, zatímco z pohledu mnoha věřících jde spíše o dostupnost duchovní péče v místě.

Ekonomické faktory: S poklesem počtu členů klesají (zejména v Německu) i příjmy z církevní daně. Údržba velkého počtu kostelů, far a farních budov je finančně náročná. Diecéze proto musí zvažovat, které objekty si mohou ponechat. Restrukturalizace často znamená **centralizaci ekonomické správy** – sloučením farností se jejich jmění a administrativní agenda spojují pod jeden subjekt, což šetří náklady. V některých případech dochází k **prodeji či novému využití církevních objektů**. Ve Vídni například byly **některé kostely odprodány jiným křesťanským církvím**; na venkově se o prodeji uvažuje jen výjimečně a z podnětu místních komunit ⁷. Jinde fary našly nové využití (např. pronájem lékařům či charitě) ⁸. Církev také hledá **synergie** – větší farnost si snáze může dovolit např. jednoho účetního či správce budov namísto několika v každé malé farnosti zvlášť.

Cíle a způsoby reorganizace farností

Církevní diecéze sledují restrukturalizací farností několik vzájemně provázaných **cílů**:

- **Zajištění duchovní péče** v situaci nedostatku kněží: Sloučením farností se **zvětší pastorační obvody**, aby dostupní kněží mohli pokrýt bohoslužby a svátosti pro všechny věřící. Například ve Vídni se počítá s tím, že „**v průměru tři faráři budou zodpovědní za jeden svazek deseti kostelů**“ namísto jednoho kněze na jeden kostel ³. Díky tomu se má zajistit, že mše a pastorece budou dostupné, i když kněží ubylo.
- **Oživení církevního života a misijní působení**: Větší společenství má umožnit koncentrovat síly a „**učinit církevní život živějším**“ a vykročit **misijně vstříc lidem** ⁹. Sloučené farnosti mají lépe sdílet nápady a prostředky k evangelizaci. Kardinál Christoph Schönborn ve Vídni zdůraznil, že cílem je vytvořit „**větší farnosti s místními komunitami, aby se udržel život v obcích a zároveň zakládaly nové komunity**“, a tím **posílit misijní rozměr** – pomoci lidem růst ve vztahu s Kristem ¹⁰. Podobně arcibiskup Stephan Burger z Freiburgu říká, že restrukturalizace **není samoučelná**, ale **nutná podmínka**, „**aby bylo možné i v budoucnu zakoušet církev jako společenství**“ ¹¹ ¹². Mnohé reformy tedy kladou důraz na **spirituální obnovu**: nové struktury mají sloužit intenzivnějšímu předávání víry, katechezi a přítomnosti církve ve společnosti.
- **Zachování místních komunit (subsidiarita)**: Přestože se farnosti slučují do větších celků, cílem je **neumořit místní život**, ale naopak ho podpořit v novém rámci. Většina modelů proto počítá s tím, že v rámci velké farnosti budou nadále existovat **menší místní společenství** (nazývaná různě: **části farnosti, lokální obce, místní pastorační obvody** apod.), která si uchovají určitou autonomii. Například nový koncept linecké diecéze počítá s tím, že nově vzniklé „**Pfarren**“ budou **složeny z více** „Pfarrrteilmgemeinden“ (farních částí) se svými historickými kostely a majetkem. **Má se tím zajistit** sounáležitost v širším pastoračním prostoru i konkrétní zakořenění lidí ve svých lokalitách ¹³ ¹⁴. **Obdobně v Německu v modelu „nově zřízené farnosti“ bývá zachováno, že původní obce dál existují jako místní** nesamostatné komunitní buňky** pod jednou farností ¹⁵. Cíl je, aby lidé nepřišli o pocit domova ve své farnosti, i když už formálně nejde o samostatnou farnost.
- **Efektivnější řízení a správa**: Sloučením farností se zjednoduší administrativní struktura – místo mnoha právních subjektů existuje jeden, což usnadňuje správu financí, majetku, personálu i fungování farních rad. Například arcidiecéze Freiburg zvolila model tzv. „**unie**“ farností, kdy jedna z původních farností zůstane jako právní základna a ostatní se k ní připojí ¹⁶ ¹⁷. Tím se vyhnou formálnímu rušení všech původních farností a založení zcela nových (což by znamenalo obrovskou administrativní zátěž). Naproti tomu diecéze Trier původně zvolila **klasickou fúzi** – nejprve všechny dosavadní farnosti zrušit a pak zřídit nové – což ale naráželo na „**velké právní neznámé a masivní zátěž pro administrativu**“ ¹⁸. Cílem všech je ale soustředit

administrativu, aby kněží i laici mohli více času věnovat samotné pastorační práci místo údržby mnoha struktur.

- **Zapojení laiků a týmová spolupráce:** V duchu učení koncilu o Božím lidu se diecéze snaží více zapojit **laické spolupracovníky** do vedení a pastorační práce. Nové velké farnosti často fungují díky **pastoračním týmům**, ve kterých vedle několika kněží působí trvalí jáhni, pastorační asistenti, farní referenti a další odborníci. Tito lidé mají na starost evangelizaci, katechezi, charitu apod. „Bez dobrovolníků už v budoucnu nebude církevní život na místní úrovni možný,” zdůrazňuje generální vikář Neubrand z Freiburgu ¹⁹. Proto v nových strukturách vznikají **farní týmy tvořené kněžími a laickými spolupracovníky**, často s **rozdělením rolí**. Například v diecézi Linec má každou nově vytvořenou farnost vést **tým složený z jednoho faráře a dvou vedoucích laiků** – jeden pro pastorační práci a jeden pro ekonomické záležitosti ²⁰ ²¹. V arcidiecézi Freiburg sice bude v čele každé velké farnosti jmenován kněz farář, ale počítá se s tím, že **pověří a deleguje úkoly dalším členům týmu a že na nižších úrovních vzniknou „komunitní týmy” z řad věřících, které ponesou každodenní život církve v místě** ²². Podobně v Kolíně, Aachenu a dalších německých diecézích se prosazuje princip, že **bez spolupráce laiků nelze pastorační práci zajistit** – což vyvolává i teologické diskuse o podílu laiků na „vedení” farnosti. (V roce 2020 dokonce Vatikán vydal instrukci připomínající, že farář má mít ve farnosti nezastupitelnou roli, což někteří němečtí biskupové kritizovali jako brzdu uznání laických služeb ²³.) Každopádně trend je jasný – **farnosti už nevede osamocený farář, ale tým spolupracovníků**.

Modely reorganizace farností

V jednotlivých diecézích se postupně ustálilo několik **modelů**, jak farnosti sdružovat a přeskupovat, často v postupných krocích ²⁴ ¹⁵:

- **Volná spolupráce farností (svazky / verbundy):** Některé diecéze nejprve zavedly **farní svazky (Pfarreiенverbünde)** či obdobná volná spojení. Jde o **spolupráci několika samostatných farností** v určitých oblastech pastorační práce, zatímco jejich právní samostatnost a vlastní farní rady zůstávají zachovány ²⁵. Tento model byl častý v 80.–90. letech jako první reakce – např. více farností má jednoho společného faráře nebo si koordinují čas bohoslužeb, ale formálně dál existují zvlášť.
- **Farní společenství (Pfarrgemeinschaften / Seelsorgeeinheiten):** Pokročilejší fází jsou **užší celky několika farností**, které sdílejí **jednoho faráře a společné farní rady**, případně vytvářejí nadfarní pastorační radu ²⁶. Takové **pastorační jednotky (Seelsorgeeinheiten)** byly zaváděny od přelomu tisíciletí – např. v **arcidiecézi Freiburg vzniklo kolem roku 2000 celkem 224 seelsorgeeinheiten** sdružujících dosavadní malé farnosti ²⁷. Podobně v arcidiecézi Paderborn vznikly **„pastorační svazky” (Pastoralverbünde)**, v arcidiecézi Hamburk **„pastorální prostory”** apod. V této fázi farnosti zůstávají právně samostatné, ale už těsně spolupracují a často se očekává, že časem splynou úplně.
- **Sloučení do nové farnosti (fúze):** Konečným krokem je **úplné spojení více farností v jednu**. Právně se původní farnosti zruší a zřídí se **nová velká farnost**, která zpravidla přebírá patronátní titul hlavního kostela. Původní obce pak fungují jen jako **místní komunity bez právní subjektivity** ¹⁵. Tento model volí např. diecéze Trier či Linec – **z mnoha malých farností vytvořit jednu jedinou velkou**. V praxi se ale i poté zachovávají místní pastorační výbory a kostely zůstávají otevřené pro místní bohoslužby, jen celková odpovědnost a správa je jednotná. Variantou je zmíněný **model „unie” farností**, kdy se farnosti sloučí tím, že **jedna zůstane a**

ostatní do ní začleníme ¹⁶. Tím se de facto dosáhne téhož (jedna velká farnost), ale administrativně se hromadně neruší právnické osoby, nýbrž dochází k postupnému přiřazení.

Každá diecéze volí kombinaci modelů podle svých podmínek. Obecně platí, že **proces restrukturalizace je postupný**: často trvá deset i více let od prvních volných svazků přes vytvoření pastoračních jednotek až po finální fúze. Například v **arcidiecézi Hamburk** začal arcibiskup Werner Thissen už v roce 2009 vytvářet **pastorální prostory** jako rámec spolupráce ²⁸. Po vypracování společných pastorálních plánů došlo postupně k právnímu sloučení farností a **během 12 let (2009–2021) se počet farností v Hamburku snížil z 94 na 28** ²⁹. Podobně ve Vídni byly v první fázi vytyčeny tzv. „rozvojové oblasti“ (Entwicklungsräume), v nichž původní farnosti začaly spolupracovat, a teprve následně z nich vznikají nové sloučené farnosti (tzv. „Pfarre Neu“). V roce 2012 si Vídeň stanovila vizi, že **během 10 let bude 80 % farností sloučeno do větších celků** – tehdy bylo **660 farností rozděleno do 140 rozvojových oblastí** a počítalo se s vytvořením asi **140 nových farností se statutem „farnost s místními komunitami“** ³⁰ ¹⁰. Tento plán se průběžně naplňuje – např. v roce 2015 vznikla v městské části Favoriten **první nová sloučená farnost** spojením tří původních farností (s celkem 10 950 věřícími) ³¹.

Společné rysy a rozdíly mezi diecézemi

Společné tendence: Všechny diecéze v Německu a Rakousku čelí podobným problémům, a proto jejich řešení vykazují mnoho podobností. Téměř všude dochází k **drastickému snížení počtu farností** – namísto stovek malých farností vznikají desítky větších. Například **freiburská arcidiecéze** plánuje redukci z dosavadních ~1 000 farností na **pouhých 36 velkofarností** okolo roku 2025 ³². **Diecéze Trier** chtěla původně sloučit 887 farností do **35 farností** [3†L244-L252]. V **Hamburku** klesl počet farností ze 104 (včetně východoněmeckých oblastí) na **28** ²⁹. V Rakousku se podobně **diecéze Linec** rozhodla přejít ze stávajících 487 farností (v roce 2021) na **39 nových farností** do roku 2025–2028 ³³ ³⁴. **Arcidiecéze Vídeň** místo původních 660 farností vytváří kolem **150 sloučených farností** v letech 2012–2025 ³⁰. Obecně platí, že **jedna nová farnost sdružuje řádově desítky původních farností** a může zahrnovat **desetitisíce věřících** ³⁵ ³⁶. Tím se katolická farnost velikostně a územně blíží spíše evangelickým sborům nebo municipalitám než tradiční lokální farnosti.

Ve všech diecézích probíhá **profesionalizace a centralizace správy**. Velké farnosti často zřizují **centrální farní úřad** (kancléře, ekonoma apod.), kam se soustředí administrativa, zatímco v místních komunitách zůstává jen to nejnútnejší (např. kostelník, lokální pastorační asistent apod.). Mění se rovněž role farářů – místo „správců jednoho kostela“ se stávají spíše **„manažery pastorace na větším území“**, kteří koordinují tým a hodně delegují ²². To vyžaduje nové dovednosti a myšlení jak od duchovních, tak od laiků.

Rozdíly v přístupech: Přesto existují mezi diecézemi rozdíly dané místními podmínkami i strategií vedení:

- **Tempo a rozsah změn:** Některé diecéze zvolily **postupný, evoluční přístup** (např. dlouhá fáze pastorálních prostor v Hamburku či Mnichově, kde ke slučování dochází po etapách), zatímco jiné plánovaly **skokovou reformu** (Trier původně chtěl naráz přejít na 35 farností, Linec v jedné vlně slučuje přes 100 farností do 7 velkých). Postupný přístup často zahrnuje pilotní projekty a možnost postupně korigovat kurz. Například **Trier** po zásahu Vatikánu změnil taktiku – nejprve v roce 2021 zřídil 35 širších **pastoračních oblastí** (nahrazují dekanáty) a teprve **během let 2022–2026 se v jejich rámci uskuteční konkrétní fúze farností „zdola“, podle připravenosti místních komunit** ³⁷ ³⁸. Biskup Stephan Ackermann dal farnostem **maximálně čtyři roky na přípravu sloučení**, s důrazem na místní dialog a zachování farních rad během přechodu ³⁸ ³⁹.

Tento opatrnější postup kontrastuje s původním „masterplanem“ Trieru, který byl „nepřímo přiznán jako neúspěch“ po intervenci z Říma ⁴⁰ .

- **Právní provedení (unie vs. fúze):** Jak už bylo zmíněno, některé diecéze (např. **Freiburg**) volí právní konstrukci, kdy **formálně nejsou všechny původní farnosti zrušeny**, ale **slučují se začleněním do jedné kmenové farnosti** ¹⁶ . To může zmírnit pocit „zániku“ u věřících v připojovaných farnostech, protože jejich farnost de iure nezanikne okamžitě, jen se stane součástí větší jednotky. Jiné diecéze (např. **Linec** či zpočátku **Trier**) jdou cestou **úplně nových farností**, kdy staré struktury zanikají a buduje se nová farnost od základů. To může být administrativně náročnější a psychologicky citlivější – věřící mohou protestovat proti „rušení“ jejich historické farnosti. V Linci skutečně několik farností **podalo proti slučovacím dekretům formální rekurs do Vatikánu**, což dočasně zbrzdilo sloučení v dotčených vikariátech ⁴¹ ⁴² . Většina farností však reformu přijala a pokračuje se dál.
- **Velikost a struktura diecézí:** V silně urbanizovaných oblastech (Vídeň, Mnichov) se diecéze snaží **nezlikvidovat hustou síť kostelů** – spíše vytvářejí větší farnosti uvnitř měst (např. ve Vídni často sloučením 2–5 původních městských farností). Naopak v **řídce osídlených regionech** (severní Německo, východní Německo) někdy vznikají **obrovské farnosti o rozloze stovek kilometrů čtverečních**, kde je jeden farář pro desítky obcí. **Největší farnost rozlohou je v Meklenbursku** (při pobřeží Baltu) – tamní venkovské farnosti byly sloučeny do jednoho celku ⁴³ . V praxi to znamená, že kněz tam objíždí mnoho kostelů a bohoslužby v každém místě jsou jen občasné. V takovém modelu je klíčové hledat jiné formy duchovní služby – větší zapojení jáhnů, vyškolených laiků pověřených např. vedením bohoslužeb slova, a podporovat tzv. „**místa církevního života**“ i mimo kostel (školy, komunity, hnutí).
- **Teologický a spirituální důraz:** Některé diecéze rámuji reorganizaci výrazně teologicky – např. ji spojují s vizí „**misijní církve**“ papeže Františka. Zmíněná instrukce vatikánského Dikasteria pro klérus (2020) zdůraznila, že farnosti se mají **vidět především jako „misionářská společenství“** a varovala před čistě manažerským pojetím, kde by se z farností staly jen „**pobočky diecézní společnosti řízené kýmoli**“ ³² ⁴⁴ . Tato napomenutí směřovala právě k německým reformám – aby reorganizace nesklouzla jen k byrokratické změně bez duchovní obnovy. Němečtí biskupové reagovali různě: např. kolínský kardinál Rainer M. Woelki dokument uvítal, zatímco biskup Franz-Josef Bode (Osnabrück) jej kritizoval jako brzdicí ocenění laických služeb ⁴⁵ . Celkově ale všechny reformy zdůrazňují, že **nejde jen o strukturu, ale o nový způsob být církví**. Například linecký biskup Manfred Scheuer v oficiálním dokumentu uvedl, že **cílem nové struktury je vytvořit podpůrný rámec pro obsahovou obnovu křesťanů podle evangelia, aby církev mohla i nadále být lidem nablízku a působit ve společnosti** ⁴⁶ . Tato **spirituálně-pastorační dimenze** je mnohdy formulována v diecézních pastoračních plánech, které reorganizaci provázejí.
- **Pastorační a sociální důsledky:** Změny ve farní struktuře budí obavy ze **ztráty místní identity a kontaktu**. Kritici velkofarností upozorňují, že „**se vytrácí bezprostřední komunikace**“ ⁴⁷ ⁴⁸ . Například věřící dříve mohli zajít na faru v místě a popovídat si s knězem; v mega-farnosti je farář daleko a lidé se ostýchají ho vyrušovat telefonem ⁴⁹ . Ubývá také blízký vztah – „**velká farnost je anonymnější**“, říká jeden pastorační asistent ⁶ . To klade důraz na budování **nových forem pospolitosti** – malé skupinky, farní buňky, aktivní laické vedoucí v obcích, kteří udrží komunitní život i bez každodenní přítomnosti kněze. V mnohých diecézích se proto motto restrukturalizace nese v duchu „**žádná církev bez laiků**“ a podpory místních dobrovolníků ⁵⁰ ¹⁹ . Tyto sociálně-pastorační aspekty jsou stejně důležité jako administrativní kroky.

Následující tabulka shrnuje **příklady přístupů v různých diecézích** (Německo a Rakousko):

Diecéze (země)	Původní počet farností (rok)	Nová struktura (cílový stav)	Přístup a klíčové rysy reorganizace
Arcidiecéze Freiburg (Něm.)	~1 000 farností (2020) ²⁷	36 <i>velkofarností</i> (2025) ²⁷	Sloučení do velkých farností; zvoleno slučování formou „ <i>unie</i> “ (jedna farnost ponechána, ostatní do ní začleněny) kvůli snazší správě ¹⁶ . V čele každé nové farnosti stojí farář, který deleguje tým; na místní úrovni zřízena laická „ <i>komunitní</i> “ týmy ²² . Důraz na posílení dobrovolníků a misijní zaměření v každém větším celku.
Diecéze Trier (Něm.)	887 farností (2019) ³²	35 <i>pastorálních prostor</i> (2020+) ⁵¹	Původní plán: 35 nových farností („ <i>Farnosti budoucnosti</i> “) – zastaveno Vatikánem ³² . Nový přístup: zřízení 35 širších pastoračních jednotek (nahrazují dekanáty) s kolegiálním vedením týmu (kněží + laici) jmenovaným biskupem ⁵² . Postupné fúze farností během 4 let na základě rozhodnutí místních rad ³⁸ . Cíl zachovat synodální duch – reforma navazuje na diecézní synodu a je koordinována s Římem ⁴⁰ .
Arcidiecéze Viedeň (Rak.)	660 farností (2012) ³⁰	~150 <i>nových farností</i> (2022–2025) ³⁰	Vícefázový proces APG 2.1 (Apostolische Geschichte 2.1): nejprve 140 <i>rozvojových oblastí</i> , poté slučování do větších farností s „ <i>částečnými obcemi</i> “ ¹⁰ . Každá „ <i>Pfarre Neu</i> “ zahrnuje více kostelů; farář spolupracuje s týmem kaplanů a pastoračních asistentů. Zachovány místní pastorační rady. Důraz na <i>misijní orientaci</i> – cílem je živější církev a zakládání nových komunit ⁹ . Příklad: první sloučená farnost „ <i>Zum Göttlichen Wort</i> “ vznikla 2015 ve Vídni-Favoriten (3 původní farnosti, 10 950 věřících) ³¹ .
Diecéze Linec (Rak.)	487 farností (2021) ³³	39 <i>nových farností</i> (2025–2028) ³⁴	Projekt <i>Zukunftsweg</i> (Cesta budoucnosti): postupné slučování farností v rámci 39 vikariátů. Každá nová farnost = jeden vikariát ; uvnitř ponechány <i>farní části</i> s vlastním kostelem ¹³ . Inovativní vedení : tým tvořený farářem a dvěma laickými <i>předsedy</i> (pro pastorační a ekonomiku) ²⁰ . Pilotní sloučení 5 skupin farností proběhlo 2023 ⁵³ , některé farnosti podaly rekurs (Vatikán řeší, většina fúz pokračuje) ⁴¹ ⁴² . Hlavním motivem je zajistit živou církev i na venkově – „ <i>aby církev byla nadále blízko lidem a působila ve společnosti</i> “ ⁴⁶ .

Diecéze (země)	Původní počet farností (rok)	Nová struktura (cílový stav)	Přístup a klíčové rysy reorganizace
Arcidiecéze Hamburk (Něm.)	94 farností (2009) ²⁹	28 farností (2021) ²⁹	Dlouhodobá restrukturalizace v diaspoře severu: 2009 ustanoveny <i>pastorální prostory</i> ²⁸ , farnosti spolupracovaly na společných pastoračních plánech. V letech 2017–2021 postupné fúze – z 94 vzniklo 28 farností ²⁹ . Každá nová farnost zahrnuje několik původních komunit; důraz na mezinárodní charakter (katolíci ze 170 národů) a zapojení laiků. Arcibiskup Stefan Heße zdůraznil, že dokončení reformy je jen začátek: „ <i>trvalým úkolem zůstává naplnit nové struktury skutečným životem</i> “ ⁵⁴ .

(Pozn.: Uvedené počty farností jsou zaokrouhlené a mohly se v průběhu procesu mírně lišit; tabulka slouží k ilustraci rozdílných přístupů.)

Případové studie inovativních modelů restrukturalizace

Na závěr se zaměříme na **několik diecézí, které představují obzvlášť inovativní a inspirativní modely restrukturalizace** – ať už svým odvážným přístupem, nebo pozitivními plody pro život církve.

Arcidiecéze Vídeň (Rakousko) – „*Pfarre Neu*“ a *misijní obnova*

Arcidiecéze ve Vídni zahrnuje jak velkoměsto Vídeň, tak venkovské oblasti Dolních Rakous. Pod vedením kardinála Schönborna zde od roku 2012 probíhá proces **APG 2.1** (odkaz na biblickou knihu *Skutků apoštolů 2,1*, což symbolizuje nové Letnice pro církev). Cílem bylo reagovat na pokles praktikujících katolíků zejména na venkově (např. v tradičně zbožném Weinviertelu začaly **kostely zůstávat prázdné** a kněží není dost ²) a zároveň využít potenciál městské církve k misii.

Klíčové strategie: Vídeň rozdělila území do „**rozvojových zón**“, v nichž se farnosti vyzvaly ke spolupráci a společnému plánování. Důležité bylo, že nic nebylo nařizováno shora okamžitě – farnosti měly čas **sami navrhnout, s kým se spojí do svazku** ⁵⁵. Do roku 2015 si každá skupina farností volila, s kým vytvoří budoucí jednotku, přičemž se zohledňovaly **stávající vazby, školní obvody, hranice okresů i „sympatie či antipatie“ mezi sousedními obcemi** ⁵⁵. Tento participativní přístup pomohl zmírnit odpor – místní lidé měli pocit, že do procesu mohou mluvit.

Nová struktura: Výsledkem jsou postupně vznikající **farnosti nové generace („Pfarre Neu“)**, z nichž první byla slavnostně zřízena v roce 2015. Tři dosavadní farnosti ve čtvrti Favoriten (Jihovýchodní Vídeň) se spojily do nové farnosti s názvem „*Zum Göttlichen Wort*“ (K Božskému Slovu), čítající 10 950 katolíků ³¹. **Symbolicky** kardinál při zřízení nové farnosti předal evangelijní knihu – znak společného misijního poslání ⁵⁶. Prvním farářem se stal P. Matthias Felber ze společnosti verbistů (Steyských misionářů), který zdůraznil, že **výzvou je uskutečnit společně „jednu či druhou misijní iniciativu“ a najít nové způsoby, jak oslovit co nejvíce lidí dobré vůle** ⁵⁷. Zároveň poukázal na „*napínavé spolu-bytí*“ tří dříve samostatných farností – tedy nutnost budovat jednotu v různosti ⁵⁸.

Každá *Pfarre Neu* ve Vídni sestává z **více kostelů** – ty se nazývají „*části farnosti*“ (Teilgemeinden) a dál v nich probíhají bohoslužby. Mají své místní pastorační rady a dobrovolnické týmy. **Centrální farou** je

však jedna z těchto komunit, kde sídlí farář a centrální kancelář. **Pastorační tým** farnosti tvoří obvykle několik kněží (farář, kaplani), jáhni a pastorační asistent(ka). Unikátní je ve Vídni existence **biskupských vikářů pro město a venkov**, kteří koordinují proces na úrovni regionů (Vídeň má tři vikariáty). Například biskupský vikář pro oblasti mimo Vídeň, **Stephan Turnovszky**, zavedl tzv. „*management prázdných ploch*“ – což znamená strategii pro využití přebytečných budov a kapacit farností ⁵⁹. Místní příklady ukazují kreativitu: některé venkovské fary se přeměnily na centra setkávání, jinde se části budov pronajímají (lékař v Hohenau si pronajal část fary) ⁶⁰. To vše pomáhá udržet **přítomnost církve v regionu** i s omezenými zdroji.

Důraz na mládež a nové formy: V rámci APG 2.1 arcidiecéze podporuje vznik **nových komunit „mimo územní uspořádání“** – např. migrantští katolíci (ve Favoriten byla začleněna velká filipínská komunita) ⁵⁹, různá hnutí, školní společenství atd. Cílem je „**vytvářet nové komunity i mimo tradiční územní rámec**“ a podchytit lidi, kteří by do klasické farnosti nepřišli ⁶⁰. Vídeň rovněž zřídila **Inovační fond** na podporu drobných misijních projektů na místní úrovni (např. evangelizační kurzy, nové formy liturgie apod.) ⁶¹ ⁶². Spiritualita reformy je shrnuta do dvojice slov: **Učednictví a mise** ⁶³ – nejde jen o technickou reorganizaci, ale o obnovení horlivosti pro Krista a službu světu.

Výsledky a ohlasy: Vídeňský model je často zmiňován jako **inspirativní příklad**, jak spojit **strukturální změnu s pastorační vizí**. Do roku 2022 se podařilo sloučit asi polovinu původních farností. Někde byly obtíže (právní otázky kolem patronátů, odpor některých farářů nebo obcí – zvláště tam, kde farnost provozovala školkou či měla silnou identitu). Kardinál Schönborn přiznal, že je to „**pomalá a nesnadná cesta**“, která trvá déle, než se myslelo ⁶⁴. Přesto se daří udržet většinu kostelů otevřených a farnosti nyní nabízejí bohatší program (protože ve větší farnosti je více kněží a animátorů, kteří mohou společně pořádat akce, na jaké malá farnost neměla kapacity). Vídeň také zaznamenala **nárůst trvalých jáhnů a pastoračních asistentů**, kteří zajišťují přítomnost v místech, kam farář dojíždí jen jednou týdně. Tento „**vídeňský model**“ ukazuje, že **spojování farností může být pojato pozitivně – jako šance k obnově**, ne jen útlum. Kardinál Schönborn opakovaně zdůrazňuje motto: „*Nejen vedle sebe, ale jeden pro druhého*“ – tedy že farnosti se nemají jen sloučit byrokraticky, ale učit se vzájemně si pomáhat a nést společné poslání ⁶⁵.

Arcidiecéze Freiburg (Německo) – „Pastorační konverze“ ve velkém měřítku

Freiburská arcidiecéze patří k největším v Německu (1,55 milionu katolíků ⁶⁶) a zahrnuje jak tradičně katolické oblasti (Breisgau, Schwarzwald), tak sekularizované regiony. Již kolem roku 2000 zde začala restrukturalizace vytvořením 224 **pastoračních jednotek (Seelsorgeeinheiten)** ⁶⁷. Každá sdružovala průměrně 4–5 farností pod vedením jednoho faráře. To byla první reakce na klesající počet kněží. Po roce 2010 však bylo zřejmé, že je třeba jít dál – počet věřících i duchovních klesal a ekonomický výhled se zhoršoval. Arcibiskup Stephan Burger proto spustil proces „**Kirchenentwicklung 2030**“ (Rozvoj církve 2030) s ambiciózním plánem **sloučit všechny farnosti do 40 velkých farností** ³².

Plán 36 velkofarností: Po konzultacích arcidiecéze rozhodla, že **od roku 2025 bude namísto 1 000 farností existovat pouze 36 farností** ²⁷. Ty budou větší než dosavadní pastorační jednotky – v podstatě každé **větší město a přilehlý region vytvoří jedinou farnost**. Například pro města Freiburg, Heidelberg, Karlsruhe, Konstanz či Mannheim bude vždy **jediná farnost „přes všechny aktivity“** v daném městě ⁶⁸. Na venkově jedna farnost zahrne velký okres (Zoller třeba celý Schwarzwaldský okres). Každá taková farnost bude mít **desítky tisíc členů** a desítky kostelů. Arcibiskup Burger vysvětlil, že **nejde o účel sám o sobě, ale nutný předpoklad, aby lidé mohli církev dál zakoušet jako společenství** – jinými slovy, aby církev nemizela z mapy ⁶⁹ ¹².

Nová farní správa – „unie“: Freiburg se poučil z jiných diecézí (Trier) a rozhodl se jít právně cestou **unie**: z každé budoucí velkofarnosti se jedna stávající farnost vybere jako **jádru a právní subjekt**,

který nebude rušen, a ostatní se do něj **včlení** ¹⁶. Tímto krokem se zachovají např. stávající pracovní smlouvy a právní kontinuita (to usnadňuje převod majetku, zaměstnanců atd.) ^{70 71}. Která farnost zůstane jako základ, o tom rozhodnou dotyčné obce společně, stejně tak o **sídle nové farnosti** (kde bude centrální úřad) ⁷². Název nové farnosti se zvolí podle patrona a místa centrálního kostela ⁷³. Tento přístup minimalizuje administrativní komplikace – odpadá nutnost rušit stovky farností najednou.

Pastorační vize: V čele každé z 36 farností bude jmenován **jeden farář jako administrátor**, jak vyžaduje kanonické právo ²². Ten ale nebude „vše dělat sám“, nýbrž **bude pověřovat další a řídit tým** spolupracovníků. Arcidiecéze **výslovně podporuje nové koncepty vedení** na místní úrovni a „výslovně si přeje spolupráci laiků“ ²². Proto v každé farnosti vzniknou **místní komunitní týmy** tvořené dobrovolníky, kteří ponесou každodenní život v jednotlivých čtvrtích či obcích ²². Například v bývalé farnosti bude skupina laiků organizovat místní bohoslužby, péči o seniory, katechezi dětí atd., i když farář bude sídlit třeba o 20 km dál. Generální vikář Christoph Neubrand v této souvislosti zdůrazňuje, že **bez laiků se do budoucna církev neobejde** a že „nemůžeme nabízet kompletní servis na každém místě“ – někde bude jen nedělní mše, jinde díky angažovanosti lidí i jiné aktivity ^{19 74}. Církve ve Freiburgu tak počítá s „barevnou pestrostí“: v některých obcích bude živá farnost s mnoha aktivitami, jinde bude třeba jen základní liturgická přítomnost ¹⁹.

Podpora a kontroverze: Freiburský plán je velmi rozsáhlý a ne všichni jej přijímají bez výhrad. Ozývají se obavy, že **mega-farnosti budou anonymní** a věřící ztratí kontakt. Např. mládežnický vedoucí Bastian Franken z Porýní říká, že „se ztrácí **hodně lokální identity**“ v obřích farnostech ^{50 75}. Kromě toho se řeší, zda tak velké farnosti nebudou **příliš manažerské**. Řím svými zásahy (2020) dal najevo, že německé církvi nedovolí úplně opomenout roli kněze. Freiburg proto velmi dbá na to, aby formálně farář byl skutečně „vedoucím“ a farní rada zůstala poradním orgánem – zároveň ale zavádí „**silnější kolegiální vedení na všech úrovních**“ ^{38 76}. Biskup Burger i gen. vikář Neubrand se snaží osobně jezdit do regionů a vysvětlovat lidem nutnost změn. Důraz kladou na to, že **statistiky odchodů z církve jsou alarmující** a bez misijní proměny církev nadále ztratí relevanci ⁷⁷. Proto se restrukturalizace spojuje s iniciativami nového evangelizačního působení.

Inspirativní prvek: Ačkoliv je freiburská reforma z velké části motivována krizí (nedostatek, úbytek), lze ji považovat za inspirativní v tom, že **otevřeně přiznává realitu a odvážně hledá nové cesty**. Nejde jen o redukci, ale i o **kreativní nové uspořádání** – arcidiecéze vyzvala farnosti, aby při slučování **vypracovaly své vlastní pastorační koncepty** pro novou farnost ^{78 79}. Mnozí laici se do procesu aktivně zapojili jako moderátoři a koordinátoři změn ⁵⁴. Arcibiskup Heße (Hamburk) to nazval „*dlouhým dechem*“ laiků, kteří pomohli změnu provést ⁵⁴. Freiburg podobně spoléhá na synodální zapojení – nechal proběhnout konzultace na nižších úrovních a poskytl metodickou podporu farnostem, aby se necítily ponechány samy. Tento **duch synodality** – společně rozlišovat cestu – je jedním z přínosů, který by mohl být inspirací i pro další země.

Diecéze Linec (Rakousko) – Týmové vedení farností a zachování přítomnosti církve

Diecéze Linz (horní Rakousko) se rozhodla pro jeden z nejodvážnějších modelů v rámci Rakouska i střední Evropy. Pod vedením biskupa Manfreda Scheuera zde vznikl projekt „**Zukunftsweg**“ (Cesta do budoucnosti) reagující na prudký pokles kněžských povolání i členů církve v regionu (za 50 let ztratila církev v Horním Rakousku třetinu členů). Cílem restrukturalizace je **zajistit, aby církev zůstala přítomná ve všech částech diecéze, ale v nové formě**.

Jedna farnost = jeden dekanát: V letech 2021–2022 diecéze rozhodla, že **sloučí všech 487 farností do 39 nových farností**, přičemž každá nová farnost bude odpovídat území stávajícího dekanátu (vikariátu) ^{33 34}. To znamená, že např. město Linec a okolí bude jedna farnost, okres Braunau další farnost atd. Každá taková farnost bude mít průměrně 50 000 katolíků. Tento model maximalizuje využití stávajícího

dělení – **dekanát se promění ve farnost**, takže se nemusejí překreslovat hranice a lze navázat na dosavadní struktury (dekané se stávají farářI nových farností apod.).

Farní části a právní kontinuita: Aby se **zachovala lokální odpovědnost**, definovala diecéze, že v rámci nové farnosti budou dále existovat „**Pfarrteilgemeinden**“ (**farní části**), které si ponechají **své historické označení, kostel a majetkovou podstatu** (tzv. *Pfarrkirche* – kostel s přiděleným patronem a *Pfarrpründe* – nadační jmění farnosti) ¹³ ⁸⁰. Tyto farní části budou mít **poměrně velkou autonomii** pro svůj okrsek, ale zároveň budou **součástí větší farnosti a budou těžit ze sdílení zdrojů** a spolupráce duchovních ¹⁴ ⁸¹. Tento model je vlastně obdobou „unie“ – **historické farnosti nejsou zcela zrušeny**, jen přeměněny na **lokální jednotky uvnitř širší farnosti**.

Týmové vedení farnosti: Nejvýraznější inovací v Linci je **nový způsob vedení farnosti**. Každá z 39 nových farností bude mít v čele **tříčlenný tým: farář (kněz), pastorační předseda** (laik či řeholník zodpovědný za duchovní a pastorační činnost) a **správní předseda** (laik zodpovědný za hospodářské a administrativní záležitosti) ²⁰. Tito dva laičtí „předsedové“ budou řádně vyškoleni a diecéze pro ně připravila speciální kurzy (v roce 2022 proběhl pilotní kurz pro první skupinu 7 ekonomických správců) ⁸². **Farář tak nebude sám spravovat finance či řešit všechny aktivity**, ale soustředí se na svátosti, kázání a duchovní vedení, zatímco pastorační předseda koordinuje katechezi, liturgické týmy, a správní předseda zajistí účetnictví, opravy atd. Tento model **sdíleného vedení** reflektuje jak nedostatek kněží (umožní knězi obsloužit více komunit, protože se odlehčí od administrativy), tak teologický posun k **spoluzodpovědnosti laiků**. Biskup Scheuer k tomu říká, že struktury mají být nastaveny tak, aby laici mohli **spoluutvářet církev jako „otevřenou a pozitivní sílu ve společnosti“** ⁴⁶.

Průběh a výzvy: Reforma odstartovala **zkušební fázi** – od 1. 1. 2023 bylo zřízeno pilotně **5 nových farností** (např. farnost Urfahr zahrnující část Lince, farnost Braunau, Ennstal atd.) ⁵³. Tyto tzv. „**pionýrské farnosti**“ slouží k otestování modelu v praxi. Již během roku 2023 však došlo k odporu v několika oblastech – 8 farních rad podalo stížnost proti sloučení do 7 zamýšlených farností ⁴¹ ⁴². Dikasterium pro klérus ve Vatikánu se tedy začalo případem zabývat. Biskup Scheuer nicméně využil změny v diecézním zákoníku, která umožňuje pokračovat ve zřizování nových farností i navzdory probíhajícím rekursům (s tím, že dotčené dekrety se dočasně pozastaví) ⁸³. V praxi to znamená, že většina dekanátů se transformuje podle plánu a jen v několika se vyčká na rozhodnutí Říma. To ukazuje **složitost**: diecéze musí manévrovat mezi **potřebou reformy a kanonickými předpisy** i odporem části věřících.

Dopady a zajímavosti: Už nyní (2025) je patrné, že linecký model přináší větší **stabilitu pastorace** v odlehlých oblastech – tzv. „**kněží dojíždějící pendlovat**“ (Pendlersparrer) jsou realitou, ale díky velké farnosti lze využít např. kněze, kteří pracují ve městě (učí na teologické fakultě), aby o víkendy vypomohli na venkově ⁸⁴. Také se klade větší důraz na **službu trvalých jáhnů a akolytů**; laici mohou vést bohoslužby slova tam, kde není každou neděli mše. V ekonomické rovině již došlo ke **sjednocení účetnictví** ve sloučených farnostech, což odhalilo nové možnosti úspor i investic – větší jednotka lépe rozhodne, který kostel opravit jako prioritu apod. Biskup zdůrazňuje, že důležitým cílem je, aby **církev byla nadále viditelná a činná ve všech regionech** ⁴⁶. V Horním Rakousku je stále většina lidí pokřtěných, ale do kostela jich chodí velmi málo; nová struktura má umožnit **nové formy „malých církevních společenství“** (např. rodinné skupinky, biblické kroužky) v rámci velké farnosti.

Inovativnost a inspirace: Linecký model je sledován i v zahraničí, protože zavádí **skutečně partnerské vedení farnosti laiky a knězem**. V podstatě institucionalizuje to, o čem se jinde zatím jen mluví. Samozřejmě, plný úspěch se ukáže až za pár let – bude záležet, jak se role rozdělí v praxi a zda věřící přijmou „své“ laické spolupředstavené farnosti s důvěrou. Pokud ano, mohl by tento model inspirovat i jiné diecéze, kde počet kněží již neumožňuje klasický model. Důraz na **otevřenost církve ve**

společnosti (např. spolupráce s obcemi, projekty pro veřejnost) je rovněž inspirativní – nové farnosti v Linci mají v plánu pořádat více akcí pro širokou veřejnost, aby církev nebyla uzavřená do sebe.

Závěr

Vývoj struktury římskokatolických farností v německy mluvících oblastech za posledních ~60 let je přiběhem **velké proměny**. Od dob II. vatikánského koncilu, kdy farnosti vzkvétaly mnohde ještě v tradičním modelu, se církev musela adaptovat na svět, v němž je menšinou a trpí nedostatkem služebníků. Německé a rakouské diecéze prošly bolestnými, ale často nezbytnými kroky: **sjednocováním farností, zavíráním kostelů, tvorbou pastoračních týmů, novým rozdělením rolí**. Tato reorganizace má ****mnoho rozměrů** – spirituální (volání k misii a prohloubení víry), teologický (nové pojetí farnosti jako společenství Božího lidu putujícího společně), pastorační (hledání cest k lidem na periferii, udržení svátostí dostupných všude), sociologický (zachování identity v proměně podobě, boj s odcizením), organizační (efektivnější správa, nasazení zdrojů tam, kde jsou nejvíc potřeba) i ekonomický (udržitelný provoz církevních objektů a financování služby).

Jak ukazují příklady výše, existují **podobné trendy** (sjednocování, týmová práce) i **různé akcenty** (někde více hierarchický postup, jinde synodální; někde rychlé fúze, jinde postupné). Navzdory obtížím (a občasným korekcím od Vatikánu) lze najít **pozitivní výsledky**: církev se učí **být flexibilnější**, opírat se více o **aktivní laiky** a méně o automatismus institucionální přítomnosti. Farnosti se možná teritoriálně zvětšily, ale zároveň rostou **nové formy menších společenství** uvnitř nich, což může být zárodkem obnovy živé víry.

Do roku 2025 tak katolická církev v Německu a Rakousku vstupuje se strukturou farností, která je **podstatně odlišná od stavu v roce 1965**. Proces zdaleka nekončí – jak řekl hamburský arcibiskup, je to „**permanentní úkol plnit nové struktury životem**“⁵⁴. Výzvou do budoucna bude, aby se naplnily původní cíle restrukturalizace: aby **obměněné farnosti byly skutečně misijními komunitami**, kde se lidé navzájem znají a podporují, a aby i při menším počtu kněží byla církev přítomna *všude tam, kde žijí lidé*. Pokud se to podaří, mohou tyto nové modely farností být inspirací i pro další země, které podobná situace teprve čeká.

Literatura a zdroje:

- Statistika a citace z oficiálních dokumentů Německé biskupské konference⁸⁵, vatikánského rozhlasu^{27 11}, agentury KNA a portálu katholisch.de^{4 1 13} aj.
- Konkrétní příklady změn ve Vídni (ORF³¹, diecézní web¹⁰), v Linci (Katholisch.de^{20 46}) a v německých diecézích (Hamburk²⁹, Freiburg a Trier^{32 38}).
- Vyjádření pastoračních odborníků: Michel N. Ebertz¹, generální vikář C. Neubrand^{4 19}, biskup M. Scheuer⁴⁶ aj.
- Další zdroje: Catholic News Agency^{32 23}, Vatican News²⁷, Domradio⁸⁶, regionální zprávy MeinBezirk³.

^{1 4 5 6 19 35 36 43 47 48 49 50 74 75} Anonym, aber notwendig: Über Sinn und Unsinn von Großpfarreien - katholisch.de

<https://www.katholisch.de/artikel/52754-anonym-aber-notwendig-ueber-sinn-und-unsinn-von-grosspfarreien>

^{2 3 7 8 55 84} Wenn die Kirchen leer werden - Gänserndorf

https://www.meinbezirk.at/gaenserndorf/c-lokales/wenn-die-kirchen-leer-werden_a850736

^{9 10 30 60 64 65} APG 2.1 - Pfarrverband als Mindeststandard?

<https://www.erzdioezese-wien.at/site/home/nachrichten/article/71357.html>

11 12 22 27 67 68 69 D: Diözese Freiburg plant Pfarreien mit bis zu 100.000 Gläubigen - Vatican News

<https://www.vaticannews.va/de/kirche/news/2021-03/deutschland-bistum-freiburg-pfarreien-reform-vorstellung-plan.html>

13 14 20 21 34 41 42 46 80 81 Vatikan befasst sich mit Einsprüchen gegen Linzer Pfarrstrukturreform - katholisch.de

<https://www.katholisch.de/artikel/49475-vatikan-befasst-sich-mit-einspruechen-gegen-linzer-pfarrstrukturreform>

15 24 25 26 85 Katholische Kirche in Deutschland. Zahlen und Fakten 2017/18. Arbeitshilfen 306

https://www.dbk.de/fileadmin/redaktion/Zahlen%20und%20Fakten/Kirchliche%20Statistik/Allgemein_-_Zahlen_und_Fakten/AH-342_DBK_BRO_ZuF_2023-2024_Internetdatei.pdf

16 17 18 66 70 71 72 73 86 Erzbistum Freiburg plant Strukturreform in Form von Unionen - DOMRADIO.DE

<https://www.domradio.de/artikel/erzbistum-freiburg-plant-strukturreform-form-von-unionen>

23 32 44 45 77 German bishops to accept Vatican offer of 'clarifying discussion' on parish instruction | Catholic News Agency

<https://www.catholicnewsagency.com/news/45583/german-bishops-to-accept-vatican-offer-of-clarifying-discussion-on-parish-instruction>

28 29 54 78 79 28 statt 94 Pfarreien: Strukturreform im Erzbistum Hamburg komplett - katholisch.de

<https://www.katholisch.de/artikel/32793-28-statt-94-pfarreien-strukturreform-im-erzbistum-hamburg-komplett>

31 56 57 58 59 Erste "Pfarre Neu" in der Erzdiözese Wien - religion.ORF.at

<https://religion.orf.at/v3/stories/2714438/>

33 Änderung im Diözesangesetz ermöglicht weitere Schritte in der ...

<https://www.dioezese-linz.at/institution/9100/aktuelles/article/298087.html>

37 38 39 40 51 52 76 Neue Pläne für Trierer Pfarreien-Reform: Erste Fusionen ab 2022 - katholisch.de

<https://www.katholisch.de/artikel/27677-neue-plaene-fuer-trierer-pfarreien-reform-erste-fusionen-ab-2022>

53 Pionierpfarren mit 1. Jänner 2023 als neue Pfarren kirchenrechtlich ...

<https://www.dioezese-linz.at/institution/9100/aktuelles/article/223497.html>

61 62 63 Diözesaner Entwicklungsprozess APG2.1

<https://www.erzdioezese-wien.at/pages/inst/25473874>

82 83 Umsetzung Pfarrstruktur in der Diözese Linz

<https://www.dioezese-linz.at/zukunftsweg/umsetzung-pfarrstruktur>